

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 401

Ekonomia

Redaktorzy naukowi
Jerzy Sokołowski
Grażyna Węgrzyn
Magdalena Rękas

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska, Elżbieta Kozuchowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-533-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Łukasz Arendt: Zmiana technologiczna faworyzująca wysokie kwalifikacje czy polaryzacja polskiego rynku pracy – zarys problemu.....	13
Agnieszka Barczak: Wykorzystanie wybranych metod ilościowych w analizie pasażerskiego ruchu lotniczego w Polsce.....	26
Ryszard Barczyk: Rola polityki pieniężnej w stabilizowaniu gospodarki polskiej w latach 2000-2014.....	36
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość studentów a dodatkowe aktywności pozauczelniane.....	48
Przemysław Borkowski: Applicability of reference based appraisals in assessment of real sector investment projects.....	58
Przemysław Borkowski: A framework for risk analysis in infrastructure projects.....	69
Agnieszka Bretyn: Młodzi konsumenci wobec szarej strefy w Polsce.....	83
Sławomir Czetwertyński: Ekonomia kopiowania a korzyści społeczne.....	93
Karolina Drela: Rynek pracy i biedni pracujący.....	104
Małgorzata Barbara Fronczek: Handel produktami ICT – Polska na tle świata.....	114
Aleksandra Grabowska-Powaga: Kapitał społeczny w przedsiębiorstwach rodzinnych.....	126
Artur Grabowski: Ordoliberalna kategoria własności a współczesne oblicze sektora niemieckich przedsiębiorstw piłkarskich.....	134
Alina Grynia: Innowacyjność krajów bałtyckich: potencjał i bariery.....	144
Anna Horodecka: The concept of human nature as a driving force for changes in economics exemplified by feminist and neoclassical economics.....	155
Michał Jurek: The role of banks in performance of the real sector in selected EU member states.....	166
Grażyna Karmowska: Zastosowanie metod taksonomicznych do oceny zróżnicowania poziomu życia w krajach postsocjalistycznych Europy.....	176
Magdalena Knapińska: Efektywność polityki rynku pracy – aspekty teoretyczne i praktyczne.....	187
Andrzej Koza: Sytuacja na rynku pracy osób niepełnosprawnych i jej wpływ na gospodarkę finansową państwowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych.....	198
Jakub Kraciuk: Paradygmat <i>homo oeconomicus</i> w aspekcie rozwoju ekonomii heterodoksyjnej.....	211
Anna Krzysztofek: Rozważania o pojęciu odpowiedzialności.....	220
Wojciech Leoński: Wolontariat pracowniczy jako jedno z narzędzi CSR.....	233

Agnieszka Łopatka: Poziom i przyczyny różnicowania wynagrodzeń w Polsce	243
Iwona Maciejczyk-Bujnowicz: Changes in capital flows in process of integration of the European Union – selected aspects.....	253
Marta Maier: Starzejące się społeczeństwo jako wyzwanie dla polityki społecznej i rodzinnej	267
Agnieszka Malkowska: Ocena rozwoju obszaru przygranicznego na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	275
Paweł Marszałek: Selected processes influencing contemporary banking systems.....	285
Danuta Miłaszewicz: Kompetencje społeczne polskich i litewskich studentów – analiza porównawcza.....	296
Dorota Milek, Karolina Kapusta: Competitiveness of the regions in the context of smart specialization (on the example of Świętokrzyskie)	306
Rafał Nagaj: Dochody a skłonność do działań altruistycznych wśród studentów w Polsce	317
Mariusz Nyk: Niedoskonałość rynku pracy w kontekście funkcjonowania związków zawodowych	327
Magdalena Olczyk: Konkurencyjność w literaturze ekonomicznej – analiza bibliometryczna	338
Monika Pasternak-Malicka: Płaca minimalna jako narzędzie ograniczające pracę nierejestrowaną	349
Barbara Pawłowska: W kierunku zrównoważonego rozwoju – przegląd efektów działań w Polsce.....	362
Renata Pęciak: Geneza podejścia regulacyjnego we francuskiej teorii ekonomicznej.....	373
Adriana Politaj: Pracodawcy z otwartego rynku pracy i ich rola w przeciwdziałaniu bezrobociu osób niepełnosprawnych.....	383
Joanna Prystrom: Innowacyjność a konkurencyjność gospodarki Luksemburga	399
Małgorzata Raczkowska: Kwestia gender w ekonomii	412
Magdalena Ratalewska: Uwarunkowania rozwoju sektorów kreatywnych..	421
Hanna Soroka-Potrzebna: Regionalne zróżnicowanie sektora MŚP	431
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Wpływ współpracy z sektorem B+R na innowacyjność MŚP na podstawie badań ankietowych	440
Joanna Sychała: Ocena cech morfologicznych wahań cyklicznych w Polsce w latach 2001-2013	452
Joanna Stawska: Oddziaływanie decyzji władz monetarnych i fiskalnych (<i>policy mix</i>) na funkcjonowanie przedsiębiorstw w Polsce	462
Piotr Szkudlarek: Zaufanie jako komponent kapitału społecznego.....	472
Jarosław Szostak: Economic content of the category of value.....	483

Andrzej Szuwarzyński: Ocena wpływu polityki zdrowotnej na jakość życia starzejącego się społeczeństwa w krajach UE.....	493
Arkadiusz Świadek, Barbara Czerniachowicz: Aktywność innowacyjna systemów przemysłowych a koniunktura gospodarcza na przykładzie województwa dolnośląskiego	503
Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Zastosowanie indeksu Malmquista do badania zmian efektywności uczelni publicznych	514
Dariusz Tloczyński: Rola państwa w kształtowaniu konkurencji na polskim rynku transportu lotniczego	525
Roman Tylżanowski: Zewnętrzne źródła finansowania procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce	535
Grażyna Węgrzyn: Zasoby ludzkie w Unii Europejskiej – szanse i zagrożenia	545
Danuta Witczak-Roszkowska, Karolina Okła: Skłonność studentów województwa świętokrzyskiego do zagranicznych emigracji zarobkowych.....	555
Katarzyna Włodarczyk: Pokolenie 50+ w Polsce – podejrzani o wykluczenie?	566
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Partycypacja mieszkańców w tworzeniu strategii rozwoju gminy jako przejaw kapitału społecznego na obszarach wiejskich	577
Jarosław Wolkonowski: Przyczyny i struktura emigracji obywateli Polski po akcesji do UE	587
Jacek Wychowanek: Tradycja w aspekcie budowania konkurencyjności małego przedsiębiorstwa	601
Urszula Zagóra-Jonszta: Adam Smith o własności	614
Magdalena Zalewska-Turzyńska: Communicating CSR – the Lasswell’s model approach	623
Ewa Zeman-Miszewska, Maciej Miszewski: Ład gospodarczy i porządek gospodarczy – potrzeba i szanse zmian	631
Mariusz Zieliński: Wpływ realizacji koncepcji CSR na wycenę spółek akcyjnych.....	642

Summaries

Łukasz Arendt: Skill-biased technical change or polarisation of the Polish labour market – remarks.....	13
Agnieszka Barczak: Application of selected quantitative methods in the analysis of passenger air traffic in Poland.....	26
Ryszard Barczyk: The role of monetary policy in the stabilization of the Polish economy in the years 2000-2014	36

Tomasz Bernat: Entrepreneurship of students vs. additional non-university activities.....	48
Przemysław Borkowski: Aplikacja metody referencyjnej oceny projektów inwestycyjnych w sferze realnej.....	58
Przemysław Borkowski: Metoda analizy ryzyka w inwestycjach infrastrukturalnych.....	69
Agnieszka Bretyn: Young consumers towards the shadow economy in Poland.....	83
Sławomir Czetwertyński: Economics of copying vs. social benefits.....	93
Karolina Drela: Labor market and working poor.....	104
Małgorzata Barbara Fronczek: Trade in ICT goods – Poland in comparison to the world.....	114
Aleksandra Grabowska-Powaga: Social capital in family business.....	126
Artur Grabowski: Ordoliberal category of a property and a modern aspect of a sector of German soccer enterprises.....	134
Alina Grynia: Innovation of the Baltic countries: potentials and barriers.....	144
Anna Horodecka: Koncepcja natury ludzkiej jako siła napędowa zmian w ekonomii na przykładzie koncepcji człowieka w ekonomii feministycznej i neoklasycznej.....	155
Michał Jurek: Znaczenie banków dla funkcjonowania sektora realnego w wybranych krajach UE.....	166
Grażyna Karmowska: Taxonomic methods to evaluate the variation in the standards of living in the countries of post-socialist Europe.....	176
Magdalena Knapieńska: Effectiveness of labor market policy – theoretical and practical aspects.....	187
Andrzej Koza: Situation of persons with disabilities on the labor market and its impact on the financial situation of the State Fund for Rehabilitation of the Disabled Persons.....	198
Jakub Kraciuk: <i>Homo economicus</i> paradigm in terms of development of heterodox economics.....	211
Anna Krzysztofek: Reflections about the notion of responsibility.....	220
Wojciech Leoński: Corporate volunteering as an instrument of CSR.....	233
Agnieszka Łopatka: Level and reasons for differences of salaries in Poland.....	243
Iwona Maciejczyk-Bujnowicz: Zmiany w przepływach kapitału w procesie integracji Unii Europejskiej – wybrane aspekty.....	253
Marta Maier: Ageing society as a challenge for social and family policy.....	267
Agnieszka Malkowska: Assessment of the development of a border area using Zachodniopomorskie Voivodeship as an example.....	275
Paweł Marszałek: Wybrane procesy wpływające na współczesne systemy bankowe.....	285
Danuta Miłaszewicz: Social competence of Polish and Lithuanian students – comparative analysis.....	296

Dorota Milek, Karolina Kapusta: Konkurencyjność regionów w kontekście inteligentnej specjalizacji (na przykładzie Świętokrzyskiego)	306
Rafał Nagaj: Incomes and willingness of students to perform altruistic actions	317
Mariusz Nyk: Imperfections of the labor market in the context of the functioning of trade unions	327
Magdalena Olczyk: Competitiveness in economic literature – bibliometric analysis	338
Monika Pasternak-Malicka: Minimum wage as a tool used to reduce the labor market grey area	349
Barbara Pawłowska: Towards sustainable development – review of effects of actions in Poland.....	362
Renata Pęciak: The origin of the regulation approach in the French economic theory.....	373
Adriana Politaj: Employers from the open labor market and their role in the counteracting of unemployment among persons with disabilities	383
Joanna Prystrom: Innovativeness vs. competitiveness of Luxembourg economy.....	399
Małgorzata Raczkowska: The issue of gender in economics	412
Magdalena Ratalewska: Determinants of the development of creative industries.....	421
Hanna Soroka-Potrzebna: Regional diversity of SME sector	431
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Effect of cooperation with R&D sector on SME's innovation based on survey	440
Joanna Spychała: Evaluation of morphological characteristics of cyclical fluctuations in Poland in 2001-2013	452
Joanna Stawska: The impact of the monetary and fiscal authorities (policy mix) on the functioning of enterprises in Poland	462
Piotr Szkudlarek: Trust as a component of social capital	472
Jarosław Szostak: Ekonomiczna treść kategorii wartości	483
Andrzej Szuwarzyński: Assessment of the health policy impact on the quality of life of ageing population in the European Union countries	493
Arkadiusz Świadek, Barbara Czerniachowicz: Innovation activity in regional industrial systems vs. economic cycle on the example of the Dolnośląskie Voivodeship	503
Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Application of Malmquist index to examine changes in the efficiency of public universities	514
Dariusz Tłoczyński: The role of state in shaping the competition in the Polish air transport market	525
Roman Tylżanowski: External sources of funding of technology transfer in high-tech manufacturing sector in Poland.....	535

Grażyna Węgrzyn: Human resources in the European Union – opportunities and threats	545
Danuta Witczak-Roszkowska, Karolina Okła: Disposition to financial emigration among the students of the Świętokrzyskie Voivodeship.....	555
Katarzyna Włodarczyk: Generation 50+ in Poland – suspected of exclusion?.....	566
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Participation of inhabitants in building commune development strategy as a manifestation of social capital in rural areas	577
Jarosław Wolkonowski: Causes and structure of emigration of Polish citizens after the accession to the European Union	587
Jacek Wychowanek: Tradition in the aspect of building the competitiveness of a small-sized enterprise.....	601
Urszula Zagóra-Jonszta: Adam Smith about ownership	614
Magdalena Zalewska-Turzyńska: Model komunikacji CSR w świetle podejścia H. Lasswella	623
Ewa Zeman-Miszewska, Maciej Miszewski: Economic governance and economic order – need and opportunities of changes	631
Mariusz Zieliński: The impact of CSR concept on the valuation of stock companies	642

Barbara Pawłowska

Uniwersytet Gdański

e-mail: bpawlowska@ug.edu.pl

**W KIERUNKU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU –
PRZEGLĄD EFEKTÓW DZIAŁAŃ W POLSCE**

**TOWARDS SUSTAINABLE DEVELOPMENT –
REVIEW OF EFFECTS OF ACTIONS IN POLAND**

DOI: 10.15611/pn.2015.401.33

Streszczenie: Głównym celem, do którego dążą wszystkie kraje i narody świata, jest rozwój społeczno-ekonomiczny. W idealnych warunkach jest on procesem, dzięki któremu państwa starają się podnieść dobrobyt swoich obywateli. Koncepcja zrównoważonego rozwoju wytycza kierunki przyszłego rozwoju świata z poszanowaniem środowiska przyrodniczego, w którym procesy rozwojowe się odbywają. Celem artykułu jest identyfikacja czynników wzrostu gospodarczego, przybliżenie koncepcji zrównoważonego rozwoju oraz pokazanie, na podstawie analizy wybranych wskaźników statystycznych, na jakim etapie wdrażania koncepcji zrównoważonego rozwoju znajduje się Polska.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, kryzys społeczno-gospodarczo-ekologiczny, rozwój społeczno-gospodarczy Polski.

Summary: All countries and nations worldwide are committed to achieving the socio-economic development as the main goal of their activities. Within ideal conditions it is the process the states use to improve well-being of their citizens. Sustainable development concept sets directions for the future world development with respect for the natural environment in which human activities take place. This article aims to identify the factors of economic growth, to draw the concept of sustainable development, and to show, based on an analysis of selected statistical indicators, what stage Poland is as far as the implementation of the concept of sustainable development.

Keywords: sustainable development, socio-economic-ecological crisis, socio-economic development of Poland.

1. Wstęp

Wielu współczesnych przedstawicieli nauki, polityki i praktyki jest skłonnych przyjąć, że obserwowany kryzys w wymiarze społeczno-gospodarczo-środowiskowym

jest jednym z podstawowych, obok kryzysu finansowego, problemów współczesnego świata. Należy jednak pokreślić, że opracowując koncepcję reform czy założenia polityki gospodarczej, w tym również polityk sektorowych, decydenci zazwyczaj nie zwracają uwagi na to, że wzrost produktu krajowego, wyższa wydajność kapitału, większa konkurencyjność ofert, wchodzenie gospodarek na rynek światowy ociera się o problem granic tolerancji ze strony środowiska przyrodniczego, w którym te procesy się odbywają. Często ignoruje się bariery środowiskowe w imię realizacji nadrzędnego celu, jakim jest osiągnięcie stałego wzrostu gospodarczego. W dużym stopniu naruszenie równowagi ekosystemu i bezpieczeństwa ekologicznego powstaje w wyniku wyboru sposobu prowadzenia działalności gospodarczej i modelu konsumpcji oraz przekonania o decydującym dla rozwoju znaczeniu akumulacji kapitału.

Głównym celem, do którego dążą wszystkie kraje i narody świata, jest rozwój społeczno-ekonomiczny. W idealnych warunkach jest on procesem, dzięki któremu państwa starają się podnieść dobrobyt swoich obywateli. Dlatego też w ostatecznym podsumowaniu sukces rozwoju społeczno-gospodarczego zawsze powinno się oceniać z punktu widzenia poprawy jakości życia społeczeństwa. Na obecnym etapie rozwoju cywilizacji nie można powstrzymać dążenia do rozwoju ekonomicznego. Jest on często traktowany jako obowiązek. Jest to proces dynamiczny, w który nie jest, jak dotąd, znany ani punkt końcowy tego procesu, ani też ostateczny poziom, jaki można osiągnąć w jego wyniku. Kraje uprzemysłowione nie ustają w poszukiwaniu nowych sposobów i metod wykorzystywania zasobów naturalnych oraz poprawy warunków, w jakich żyją ich obywatele. Kraje mniej rozwinięte usiłują natomiast osiągnąć taki poziom dobrobytu, jakim cieszą się kraje uprzemysłowione.

W literaturze światowej i na różnych forach międzynarodowych toczy się dyskusja nad koncepcją zrównoważonego rozwoju. Obejmuje ona coraz szerszy zakres podmiotowy i przedmiotowy. Włączają się do niej przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych. Koncepcję zrównoważonego rozwoju coraz częściej postrzega się w aspekcie cywilizacyjnym, a względnie rzadziej w ekologicznym. Cywilizacyjny aspekt koncepcji obejmuje poszukiwanie, sprawdzanie i wdrażanie nowych form rozwoju społeczno-gospodarczo-ekologicznego, z zastosowaniem coraz nowszych technologii, nowych rodzajów i źródeł energii oraz nowych form komunikacji społecznej i aktywności społeczeństwa.

Celem artykułu jest identyfikacja czynników mających wpływ na realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego. Autor identyfikuje podstawowe czynniki rozwoju i pokazuje na podstawie analizy danych ekonomicznych i środowiskowych, na jakim etapie wdrażania koncepcji zrównoważonego rozwoju znajduje się Polska.

2. Charakterystyka współczesnych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego

We współczesnym świecie zaobserwować można różnice w poziomie rozwoju gospodarczego krajów i naukowcy zastanawiają się, co je spowodowało. Przyczyn zafowania lub sukcesu danego kraju poszukiwać można zarówno w uwarunkowaniach historycznych, położeniu geograficznym, jak i w dostępie do ważnych gospodarczo surowców. Problemy te są przedmiotem badań wielu nauk, w tym również nauk ekonomicznych. Nauki ekonomiczne rozróżniają pojęcia „rozwoju gospodarczego” i „wzrostu gospodarczego”, przy czym rozwój gospodarczy jako pojęcie szersze obejmuje wzrost gospodarczy (który prezentuje zmiany ilościowe w gospodarowaniu) oraz wszelkiego rodzaju zmiany jakościowe i strukturalne, które wynikają z postępu cywilizacyjnego [Noga 2008]. Należy tu również pamiętać, że rosnąć to znaczy zwiększać się pod względem rozmiaru poprzez przyswajanie lub przyrost substancji, natomiast rozwijać się oznacza poszerzać albo realizować swoje możliwości, które prowadzą do pełniejszego lub lepszego stanu. Jeśli coś rośnie – staje się ilościowo większe, gdy coś rozwija się – staje się jakościowo lepsze lub przynajmniej inne [Skawińska, Sobiech, Nawrot 2002].

Rozwój gospodarczy można też traktować jako wieloaspektowy proces zmian zasad konkurencji i współpracy gospodarczej, przekształceń instytucjonalnych czy zdolności społeczeństwa do popierania nowych rozwiązań oraz zmian form organizacji [Chmielak 2002]. Według szwedzkiego ekonomisty G. Myrdala rozwój to ruch w górę całego systemu społecznego, a nie tylko produkcji (podziału i sposobu produkcji), ale także poziomu życia, instytucji, postaw ludzkich i polityki [Piasecki 2003].

Wyjaśnienie przyczyn obserwowanego współcześnie zróżnicowania poziomu rozwoju świata ma fundamentalne znaczenie dla nadania właściwego kształtu polityce gospodarczej poszczególnych państw, a tym samym wsparcia ich rozwoju [Matkowski 2005]. Gospodarka każdego kraju ma sobie właściwy potencjał wzrostu (rozumianego jako ilościowy element rozwoju), którego tempo zależy od różnych czynników obiektywnych i subiektywnych [Jeliński 2007]. Do tych pierwszych zalicza się stan zasobów naturalnych, położenie geograficzne, potencjał demograficzny, mentalność społeczeństwa i już osiągnięty poziom rozwoju gospodarczego. To one determinują wielkość owego potencjału wzrostu, który zależy też od czynników subiektywnych. Do tych ostatnich należy zaliczyć uwarunkowania historyczne, sprawność instytucji państwowych, jakość prawa gospodarczego i koncepcje polityki gospodarczej. To czynniki subiektywne decydują, w jakim stopniu potencjał ten zostanie wykorzystany [Próchniak 2009].

Jednym z najnowszych podejść analitycznych do problematyki czynników wzrostu gospodarczego jest ich podział na tzw. płytkie i głębokie determinanty [Brodzicki, Ciołek 2007]. Podział ten odgrywa również coraz większą rolę w wy-

jaśnieniu ciągle pogłębiających się różnic w ogólnym poziomie rozwoju gospodarczego. Płytkie determinanty wzrostu to czynniki będące wynikiem dekompozycji wzrostu na jego części składowe w ramach tzw. rachunkowości wzrostu (*growth accounting*). Wyróżnia się tutaj przede wszystkim akumulację czynników produkcji – kapitału fizycznego, pracy, kapitału ludzkiego i innych, w zależności od przyjętej struktury funkcji produkcji, oraz wartość rezydualną, tzn. niewynikającą z procesu akumulacji czynników produkcji.

Głębokie determinanty wzrostu obejmują natomiast geografię, integrację oraz instytucje. Według D. Rodriki jedynym głębokim czynnikiem determinującym wzrost o charakterze *stricte* egzogenicznym jest geografia, rozumiana jako zespół czynników powiązanych z lokalizacją, a tym samym związana m.in. z położeniem geograficznym na kuli ziemskiej, wyposażeniem w zasoby naturalne, klimatem, położeniem nad poziomem morza czy dostępem do morza etc. Integracja oraz instytucje mają charakter częściowo endogeniczny [Rodrik 1999]. Geografia wpływa przede wszystkim na otwartość. Peryferyjność położenia w stosunku do innych gospodarek oznacza znaczący wzrost kosztów transportu i ma decydujący wpływ negatywny na intensywność wymiany (zgodnie z modelami grawitacji wymiany handlowej) [Pawłowska i in. 2006]. Wraz z postępującym procesem globalizacji gospodarki światowej stopień otwarcia gospodarek powoli wzrasta, co oznacza, że wzrost gospodarczy, a tym samym rozwój społeczno-gospodarczy, w coraz większym stopniu staje się uzależniony od wzajemnych powiązań.

3. Założenia koncepcji zrównoważonego rozwoju

Wobec złożoności procesów rozwojowych współczesnego świata aktualny staje się dziś, podobnie jak w okresie powojennym, dylemat holizmu czy indywidualizmu jako metodologicznej podstawy dobrej teorii w naukach społecznych. Rodzą się również dylematy harmonizowania efektywności ekonomicznej i sprawiedliwości społecznej, pytania o mechanizmy, instytucje i inne warunki zdolności gospodarki krajowej i światowej do sprostania wyzwaniom rozwojowym współczesności i zapobiegania zagrożeniom egzystencji różnych grup społecznych, narodowych czy też całej cywilizacji.

Współczesnej działalności człowieka towarzyszy bardzo silne sprzężenie między rozwojem gospodarczym i społecznym a środowiskiem przyrodniczym. Intensyfikacja wykorzystania kapitału naturalnego ciągle ulega pogłębieniu, a wyrazem tego jest groźba wyczerpania nieodnawialnych zasobów naturalnych. Dokonujący się przełom naukowo-techniczny odbywa się w środowisku modernizacji zorientowanej na rynek światowy, czyli w dobie globalizacji. Globalna gospodarka nie posiada, jak dotąd, odpowiednich mechanizmów kontroli społecznej i politycznej. Stąd też rozwija się ona żywiołowo, prowadząc do narastania wielu zagrożeń środowiskowych, ekonomicznych, społecznych, i zdrowotnych, posiadając coraz bardziej

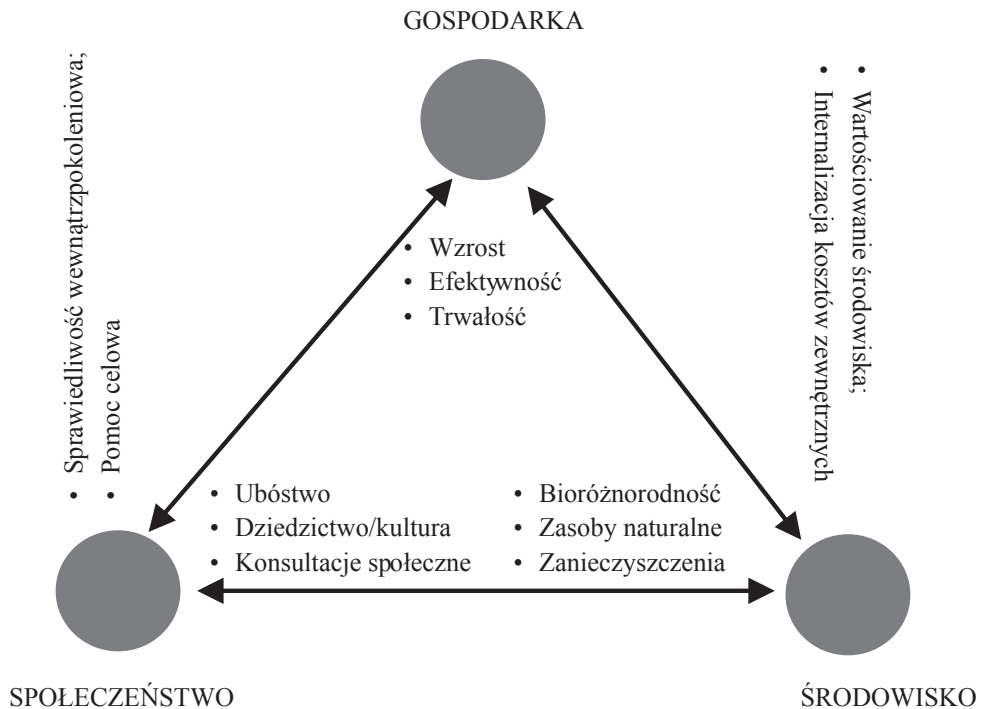
charakter „globalnego społeczeństwa ryzyka”. Zmiany te określane są pojęciem kryzysu społeczno-gospodarczo-środowiskowego.

W latach 80. XX wieku jako odpowiedź na pojawiające się zagrożenia powstała koncepcja zrównoważonego rozwoju (*sustainable development*). Można by ją określić jako koncepcję trwałego, samopodtrzymującego się rozwoju. Za twórców tej koncepcji rozwoju gospodarczego uważa się D. Pearce’a, E. Barbiera, A. Markandya i R. Turnera [Pearce, Barbier, Markandya 1990]. W prostej linii nawiązuje ona do raportów Klubu Rzymskiego, a szczególnie do raportu dotyczącego granic wzrostu gospodarczego, proponującego zerowy wzrost gospodarczy, gdyż tylko taki wzrost zahamuje degradację środowiska naturalnego człowieka [Meadows i in. 1973].

Zrównoważony rozwój to kategoria, której można przypisać różne znaczenia. Po pierwsze, jest to pewna kategoria teoretyczna, formułowana w kontekście teorii i modeli wzrostu gospodarczego, przeciwstawiana takiemu rozumieniu procesu wzrostu i rozwoju społeczno-gospodarczego, jakie występuje w teoriach wzrostu głównego nurtu współczesnej ekonomii. Po drugie, jest to kategoria odnosząca się do polityki gospodarczej czy też polityki wzrostu gospodarczego. Po trzecie, jest to kategoria normatywna, czyli pewien postulowany wzorzec wzrostu gospodarczego i dobrobytu społecznego, wyrastający z obserwacji i krytyki historycznych trendów rozwoju, mających miejsce w krajach wysoko rozwiniętych, a w szczególności będący reakcją na współczesny kryzys surowcowo-energetyczny i środowiskowy. Po czwarte, zrównoważony rozwój to pewna nowa idea społeczno-filozoficzna, a więc próba nowego określenia czy zrewidowania dotychczasowego sposobu pojmowania, relacji człowiek (społeczeństwo) – środowisko przyrodnicze – gospodarka [Fiedor 2004].

W interpretacji terminu „zrównoważony rozwój” można zidentyfikować dwa podejścia: wąskie (pochodzące od ekorozwoju) oraz szerokie – kojarzone z ładem zintegrowanym. W pierwszym ujęciu rozumienie istoty zrównoważonego rozwoju sprowadza się do definicji przyjętej dla ekorozwoju, który wiąże się ściśle z pojęciem kapitału naturalnego, oraz zasadą jego trwałości co najmniej w wersji wrażliwej. Szersza interpretacja terminu oparta jest na koncepcji ładu zintegrowanego. Podstawą takiej interpretacji jest uznanie koncepcji za całościowy, nowy paradygmat generujący, w ramach co najmniej antropocentrycznego systemu wartości, nową wizję ładu zintegrowanego. Na rys. 1 przedstawiono szerszą interpretację zrównoważonego rozwoju.

Blisko czterdziestoletni rozwój koncepcji zrównoważonego rozwoju zaowocował powstaniem bardzo licznych podejść do interpretacji tego pojęcia, skutkujących zarówno różnorodnym definiowaniem terminu, jak i wielokierunkowym zastosowaniem koncepcji. Analizując definicje zrównoważonego rozwoju, można stwierdzić, iż zawierają one kilka wspólnych elementów. Można je ująć w następujące ustalenia [Pawłowska 2013]:

Rys. 1. Wizja zrównoważonego rozwoju

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Manashinghe 1993].

1. Jest to typ rozwoju społeczno-ekonomicznego, a więc jest realizowany przez człowieka i przebiega w technosferze, która musi być traktowana jako część środowiska przyrodniczego.

2. Jest to koncepcja międzypokoleniowa, tak więc może być realizowana tylko przy zachowaniu równowagi, uwzględniając potrzeby przyszłych pokoleń, z potrzebami współcześnie żyjących ludzi.

3. Ten typ rozwoju jest procesem integrującym wszelkie działania człowieka, tj.: sferę ekonomiczną, społeczną, środowiskową oraz przenikającą je wszystkie sferę przestrzenną w powiązaniu z polityczno-instytucjonalną.

4. Ten typ rozwoju powinien prowadzić do maksymalnego zrównania możliwości zaspokojenia potrzeb wszystkich mieszkańców Ziemi.

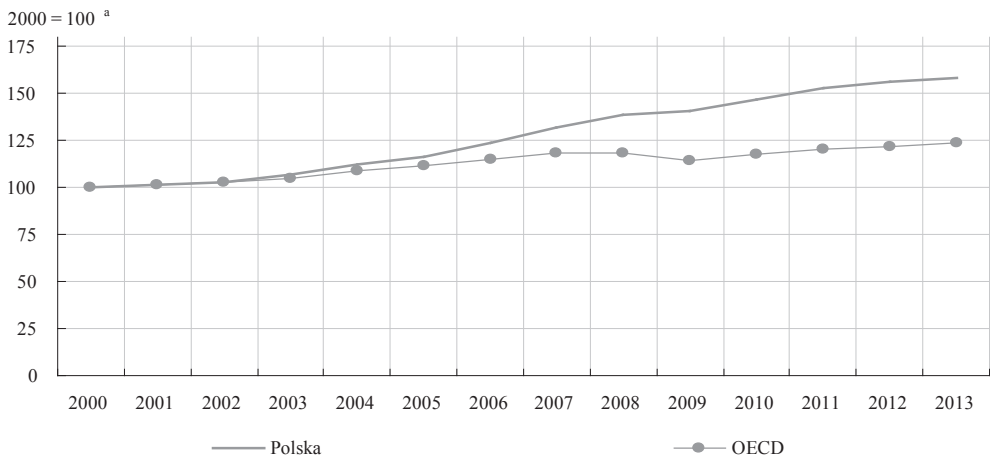
4. Polska na drodze zrównoważonego rozwoju – efekty działań

Polska, uczestnicząc w Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój” w 1992 r. oraz podpisując trzy dokumenty o charakterze deklaracyjnym: Deklarację z Rio na temat środowiska i rozwoju, Program Działania Agenda 21, De-

klarację zasad zrównoważonego zarządzania lasami, oraz dwie umowy globalne: Konwencję w sprawie zmian klimatu i Konwencję o różnorodności biologicznej, zobowiązała się do wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju [Pawłowska 2013].

W 1991 r. Sejm RP przyjął Politykę Ekologiczną Państwa, która określiła cele i kierunki działania na rzecz poprawy stanu środowiska. Był to pierwszy tego typu strategiczny i kompleksowy program działania w kraju. Powstanie tego dokumentu zbliżyło Polskę do państw, które za podstawę dalszego rozwoju społecznego oraz gospodarczego uznały ideę zrównoważonego rozwoju [*Polityka ekologiczna* 1991]. Koncepcja zrównoważonego rozwoju została uznana za zasadę konstytucyjną i umieszczona w art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. [Konstytucja 1997].

W tej części artykułu zostaną przedstawione wybrane mierniki pokazujące sytuację w Polsce w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego. W ciągu ostatniej dekady wzrost gospodarczy wykazywał w Polsce tendencje rosnące. Dodatkowo Polska gospodarka jako jedyna w Europie nie wykazywała zahamowania wzrostu w czasie światowego kryzysu gospodarczego. W latach 2000–2013 roczne tempo wzrostu PKB wyniosło 3,6%, w porównaniu z 1,7% w krajach OECD. W latach 2012–2013 gospodarka polska wyraźnie zwolniła, ale już w 2014 r. PKB wzrósł o 3,3%, a w 2015 prognozuje się jego wzrost o 3,4% [GUS 2015]. Porównanie PKB w Polsce i krajach OECD przedstawiono na rys. 2.

Rys. 2. Tendencje w PKB w Polsce i OECD w okresie 2000–2013

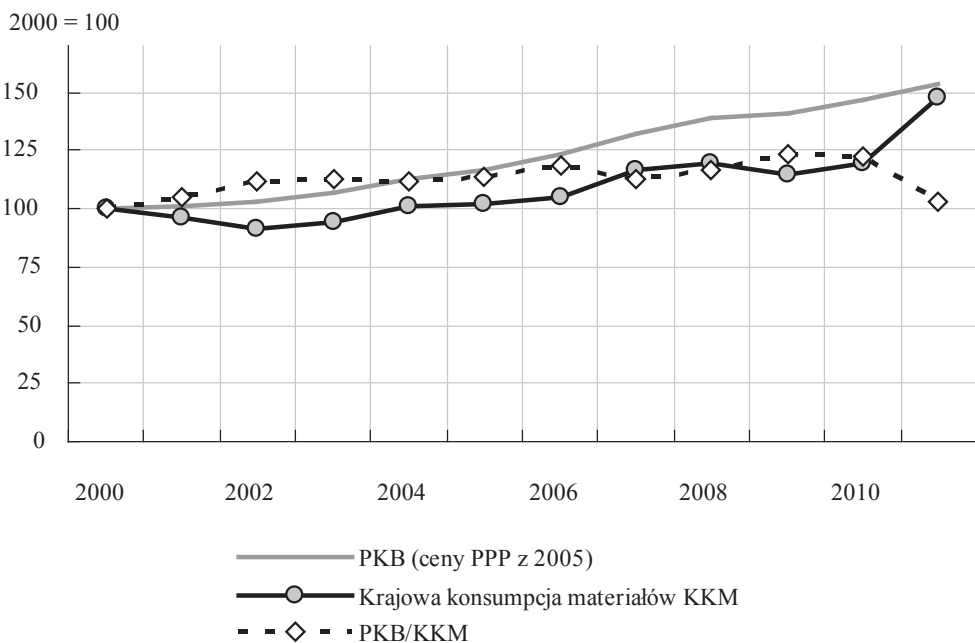
Źródło: [OECD 2014a].

W badanym okresie 2000–2013 PKB w Polsce wzrósł o 58,5%, podczas gdy w krajach OECD ten wzrost wyniósł tylko 24%. Polska wciąż jednak należy do pięciu krajów o najniższym PKB na mieszkańca wśród krajów OECD. W ostatniej de-

kadzie obserwuje się zmniejszenie tego dystansu, ale nadal te różnice są znaczące, zwłaszcza w ujęciu regionalnym. Dochód na mieszkańca w stolicy regionu mazowieckiego przekracza średnią UE, a regiony wschodnie (Lubelskie, Podkarpackie) są jednymi z najbiedniejszych w UE [OECD, 2015].

Polska ma silną bazę przemysłową. Przemysł i budownictwo stanowią 33% PKB, powyżej średniej OECD (27%). Usługi tworzą około 63%, podczas gdy rolnictwo stanowi prawie 4% [OECD 2014a]. Na rys. 3 przedstawiono trendy w krajowej konsumpcji materiałów (*Domestic Material Consumption*), PKB oraz produktywność materiałową w latach 2000–2011.

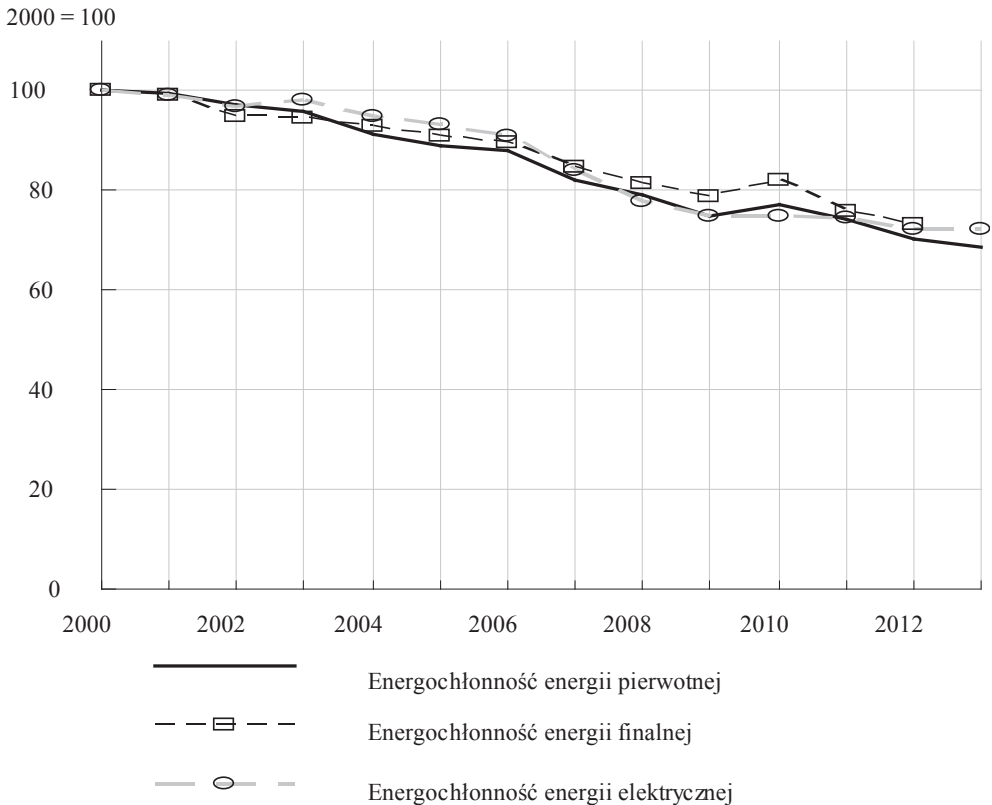
Troska o zasoby naturalne i zrównoważone zarządzanie nimi jest warunkiem sprawnego funkcjonowania gospodarki w długofalowym horyzoncie czasowym. W tym zakresie Polska ma jeszcze wiele do zrobienia. W szczególności dotyczy to materiałochłonności i energochłonności, która jest znacząco wyższa od średniej unijnej i krajów OECD. Ograniczenie zużycia surowców i energii będzie skutkowało nie tylko zmniejszeniem kosztów funkcjonowania gospodarki w przyszłości, ale również zmniejszeniem presji na wszystkie komponenty środowiska.

Rys. 3. Tendencje w PKB, zużyciu krajowych zasobów oraz wskaźnik produktywności materiałowej w latach 2000–2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie [OECD 2014a].

Miarą materiałochłonności gospodarki jest wskaźnik produktywności materiałowej liczony jako relacja PKB do krajowej konsumpcji materiałów (KKM), tak więc im wyższa wartość tego wskaźnika, tym mniej materiałów wykorzystuje się na wytworzenie jednostki PKB. Wskaźnik produktywności materiałowej dla Polski, według danych OECD, w latach 2000–2011 wzrósł z 0,36 do 0,4, przy czym średnia wartość tego wskaźnika dla wszystkich krajów OECD wzrosła w tym samym czasie z 1,23 do 1,3. Porównując wartość tego wskaźnika w UE, można wskazać, że wartość wskaźnika osiągnięta przez Polskę, podobnie jak w przypadku innych nowych krajów członkowskich UE, jest znacząco niższa od średniej unijnej, co świadczy o wysokiej materiałochłonności gospodarki. Wraz ze zmianą struktury gospodarki, prowadzącą do coraz powszechniejszego stosowania nowoczesnych technologii, wskaźnik ten będzie wzrastał. Niemniej jednak niezbędne jest zintensyfikowanie działań na rzecz zrównoważonego wykorzystania surowców.

Rys. 4. Tendencje w energochłonności polskiej gospodarki w latach 2000–2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie [OECD 2014a].

Kolejnym ważnym wskaźnikiem świadczącym o zrównoważeniu gospodarki jest wskaźnik energochłonności. Pomimo wielu działań podejmowanych na rzecz zmniejszenia energochłonności gospodarki, polska gospodarka pozostaje jedną z najbardziej energochłonnych w Unii Europejskiej, ze wskaźnikiem energochłonności ponaddwukrotnie przewyższającym średnią krajów UE.

Głównym źródłem energii w Polsce są zasoby nieodnawialne. Spośród nośników energii pierwotnej w polskiej gospodarce wciąż dominuje węgiel kamienny (52,2% zużycia ogółem nośników energii w 2012 r.), chociaż jego udział w ogólnym zużyciu nośników energii maleje (spadek o 10% w stosunku do roku 1998).

Średni wskaźnik energochłonności gospodarki dla państw UE spadał w omawianym okresie w tempie ponad 2% rocznie, zgodnie z założeniami zrównoważonej polityki energetycznej, której celem jest dążenie do utrzymania równowagi pomiędzy bezpieczeństwem energetycznym, zaspokojeniem potrzeb społecznych obecnych i przyszłych pokoleń, konkurencyjnością gospodarki oraz ochroną środowiska. W Polsce obserwuje się również spadek tego wskaźnika o 31% w okresie 2000–2013, co daje średnioroczne tempo spadku na poziomie 1,9%. Pozytywną oznaką dekarbonizacji gospodarki jest rosnący udział odnawialnych źródeł energii OZE w bilansie energetycznym kraju. W 2013 r. energia z OZE stanowiła 8,6%, przy nieco ponad 4% w 2000 r.

5. Zakończenie

Zasoby środowiska są jednym z czynników rozwoju społeczno-gospodarczego – stanowią surowiec dla gospodarki i wpływają na jakość życia społeczeństwa. Procesy pozyskiwania i przetwarzania zasobów, użytkowania produktów, a następnie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów, mogą powodować wielowymiarową presję na wszystkie komponenty środowiska. Dlatego istotne jest właściwe gospodarowanie zasobami, tzn. takie, by proces gospodarowania w całym cyklu życia produktów był jak najmniej szkodliwy dla środowiska oraz zapewniał dostęp do nich przyszłym pokoleniom. Zrównoważone wykorzystanie zasobów stanowi kluczowy element dobrobytu w długim horyzoncie czasowym.

W zakresie wdrożenia koncepcji zrównoważonego rozwoju Polska ma jeszcze wiele do zrobienia. W szczególności dotyczy to poprawy wydajności wykorzystania surowców i materiałów oraz poprawy w zakresie energochłonności, zwłaszcza wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Dotychczasowe działania przyniosły już wymierne rezultaty w postaci obniżenia emisji CO₂, co dowodzi oddzielenia wzrostu gospodarczego od wielkości emisji. Jednak konieczne jest wzmożenie wysiłków prowadzących do dywersyfikacji źródeł energii i rozluźnienia zależności od węgla, poprzez większy udział OZE. Nie będzie to możliwe bez odpowiednich mechanizmów koordynacji i oceny prowadzonych działań polityki. Istnieje ryzyko, że dotychczasowe rezultaty mogą zostać utracone, jeśli nie będzie się konsekwentnie prowadzić działań w kierunku niskoemisyjnej gospodarki zielonego wzrostu gospodarczego.

Literatura

- Brodzicki T., Ciołek D., 2007, *Głębokie determinanty wzrostu gospodarczego – weryfikacja empiryczna z wykorzystaniem metod estymacji panelowych*, Analizy i Opracowania KEIE UG, nr 1.
- Chmielak A., 2002, *Instytucjonalne podstawy trwałości rozwoju gospodarczego*, Wyd. Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok.
- Fiedor B., 2004, *Koncepcja zrównoważonego rozwoju a prawa i kategorie rynku ze szczególnym uwzględnieniem wymiaru ekologicznego zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Uwarunkowania i mechanizmy zrównoważonego rozwoju*, Materiały Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Białystok – Supraśl, 1–3.07.2004 r., Białystok.
- GIOŚ, 2010, *Raport o stanie środowiska w Polsce 2008*, Warszawa.
- GUS, 2015, *Informacja Głównego Urzędu Statystycznego w sprawie zaktualizowanego szacunku PKB według kwartałów za lata 2013–2014*, Warszawa.
- IEA, 2014, IEA World Energy Statistics and Balances (database).
- Jeliński B., 2007, *Skandynawski model społecznej gospodarki rynkowej (przypadek Norwegii)*, <http://www.pte.pl/pliki/2/12/Skandynawski%20model%20spolecznej%20gospodarki%20rynkowej.doc> (20.04.2015).
- Konstytucja, 1997, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., DzU 1997, nr 78, poz. 483.
- Manashinghe M., 1993, *Environmental Economics and Sustainable Development*, World Bank, Washington DC.
- Matkowski Z., 2005, *Economic Growth factors*, [w:] *New Europe: Report on Transformation*, red. D.K. Rosati, Institute for Ekstern Studium, Warsaw.
- Meadows D.H., Meadows D.L., Randers J., Behrens III W.W., 1973, *Granice wzrostu*, PWE, Warszawa.
- Noga M., 2008, *Co decyduje o rozwoju gospodarczym*, [w:] *Wzrost gospodarczy a innowacje*, red. J. Koch, Politechnika Wroclawska, Wroclaw.
- OECD 2014a, OECD Economic Surveys: Poland 2014.
- OECD, 2014b, OECD Economic Outlook no. 95 (database).
- OECD, 2015, OECD Environmental Performance Reviews: Poland 2015.
- Pawłowska, 2013, *Zrównoważony rozwój transportu na tle współczesnych procesów społeczno-gospodarczych*, Wyd. UG, Gdańsk.
- Pawłowska B., Burnewicz J., Adamowicz E., Bak M., Borkowski P., Koźlak A., 2006, *Cohesion and peripherality in the enlarged European Union, Task 2.1*, raport realizowany w ramach projektu polsko-hispańskiego: *Transport Demand Forecasts and Modal Split Patterns in the Traffic between the Iberian Peninsula and Eastern Europe*, UG, Sopot.
- Pearce D.W., Barbier E.W., Markandya A., 1990, *Sustainable Development*, Earthscan, London.
- Piasecki R., 2003, *Rozwój gospodarczy a globalizacja*, PWE, Warszawa.
- Polak E., 2009, *Globalizacja a różnicowanie społeczno-ekonomiczne*, Difin, Warszawa.
- Polityka ekologiczna*, 1991, Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 maja 1991 r. w sprawie polityki ekologicznej, MP 1991, nr 18, poz. 118.
- Próchniak M., 2009, *Czynniki wzrostu gospodarczego – przegląd wyników badań empirycznych*, [w:] *Wzrost gospodarczy w krajach transformacji: konwergencja czy dywergencja?*, red. R. Rapecki, PWE, Warszawa.
- Rodrik D., 1999, *Institutions, integration, and geography: in search of the deep determinants of economic growth*, <http://www.hks.harvard.edu/fs/drodrik/Research%20papers/growthintro.pdf> (28.04.2015).
- Skawińska E., Sobiech K.G., Nawrot K.A., 2008, *Makroekonomia*, PWE, Warszawa.